

Nr 103.

Ankom till Riksdagens kansli den 14 maj 1912 kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vidtagande af eldsäkerhetsanordningar i vissa krigsarkivets lokaler.
(1:a Afd.)

Kungl. Maj:t har i en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet remitterad proposition af den 26 april 1912 (nr 256) under åberopande af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för vidtagande af eldsäkerhetsanordningar i krigsarkivets lokaler inom den åt generalstaben upplåtna egendomen nr 10 vid Birger Jarls torg å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 31,200 kronor.

Till åberopade statsrådsprotokollet har departementschefen i ämnet anfört följande:

»På uppdrag af öfverintendentsämbetet verkställde dåvarande brandchefen i Stockholm E. E. F. Sabelström i november 1908 besiktning af eldsläckningsanordningar m. m. inom den åt generalstaben upplåtna egendomen Birger Jarls torg nr 10 i hufvudstaden. Härvid anmärktes af Sabelström, att inredningen uti de af krigsarkivet disponerade rummen vore ur brandsäkerhetssynpunkt högst otillfredsställande, i det att såväl hyllståndare som hyllor voro af trä, hvarigenom en därstädes utbruten eldsvåda antagligen komme att erhålla hastig spridning, i synnerhet som uppställningen af hyllfacken vore mycket trång. Med hänsyn till det stora och delvis oersättliga värdet af där förvarade handlingar ansåg bemälde brandchef det vara angeläget att genom brandsäker inredning skydda arkivet mot eldfara.

Med anledning häraf inkom *chefen för generalstaben* till landtförsvarsdepartementet med anhållan om utverkande af uppdrag för öfverintendentsämbetet att uppgöra förslag till och kostnadsberäkning för de åtgärder, som vore erforderliga för att genom brandsäker inredning skydda arkivet mot eldfara.

Efter därom erhållen befallning öfverlämnade *öfverintendentsämbetet* med underdånig skrifvelse den 27 september 1910 en kostnadsberäk-

ning rörande de för ändamålet erforderliga arbeten inom generalstabens hus, hvilken beräkning slutade å en summa af 33,000 kronor, under förutsättning att arbetena utfördes genom öfverintendentsämbetets försorg och med anlitande af de utaf ämbetet antagna bygg- och handtverksmästarna. Då det nödiga beloppet ju icke afsåge sådana underhålls- och reparationsåtgärder, hvartill det till ämbetets förfogande ställda anslag till byggnader och reparationer måste anses vara ämnadt, samt i hvarje fall vore allt för högt för att, utan åsidosättande af sådana arbeten, kunna från samma anslag utgå, har öfverintendentsämbetet hemställt, att, därest Kungl. Maj:t funne de omförmälda åtgärderna beträffande generalstabens hus vara af afgörande betydelse för krigsarkivets säkerhet, Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition om anvisande af för ändamålet erforderliga medel.

Hörd angående öfverintendentsämbetets förslag har *generalstabschefen* i yttrande den 10 december 1910 anfört, att bättre anordningar än de nu befintliga för krigsarkivets skyddande mot eldfara utan tvifvel vore önskvärda och att, enligt hans åsikt, intet finnes att från teknisk synpunkt erinra mot de af öfverintendentsämbetet föreslagna åtgärderna. På grund af bristande utrymme i den åt generalstaben upplåtna egendomen vid Birger Jarls torg förvarades emellertid en icke ringa del af krigsarkivets handlingar äfven i andra lokaler, där anordningarna vore af ungefär likartad beskaffenhet som i nämnda egendom. De åtgärder öfverintendentsämbetet föreslagit vore därför icke ett tillräckligt verkamt skydd för arkivets samlingar, utan måste omvårdnaden i detta hänseende utsträckas äfven till öfriga lokaler; och komme därigenom den beräknade kostnaden att åtskilligt ökas. Till generalstabschefens kännedom hade dock kommit, att sakkunniga för utredning af frågan om beredande af lokaler för krigshögskolan m. m. utarbetat förslag äfven till nybyggnad för krigsarkivet, och syntes honom detta sakförhållande påkalla en förnyad pröfning af de skyddsåtgärder, som lämpligen borde vidtagas. Skulle ett sådant förslag till nybyggnad inom närmaste framtid inlämnas till Riksdagen, torde nämligen kunna ifrågasättas, huruvida så dyrbara åtgärder, som öfverintendentsämbetet föreslagit, utan afvaktan därpå borde vidtagas. För en kortare tid kunde någon billigare anordning anses tillfyllestgörande, t. ex. hyllornas m. m. bestrykning med eldfärg, så mycket mer som, när krigsarkivet flyttat, hyllanordningarna måste aflägsnas, för att generalstaben måtte kunna använda utrymmet för sitt eget behof. Skulle däremot icke under en nära framtid göras någon framställning om ny byggnad för krigsarkivet, ville generalstabschefen icke blott tillstyrka bifall till öfver-

intendentsämbetets förslag utan äfven hemställa om liknande åtgärders vidtagande i öfriga tillfälliga lokaler för krigsarkivets samlingar.

Arméförvaltningens fortifikations- och civila departement hafva tillstyrkt bifall till öfverintendentsämbetets förslag, för den händelse Kungl. Maj:t icke skulle hafva för afsikt att under den närmaste framtiden förelägga Riksdagen förslag till nybyggnad för krigsarkivet; och hafva departementen under samma förutsättning hemställt, att det måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke de jämförelsevis obetydliga kostnader, som kunde erfordras för skydd mot eldfara af krigsarkivalier, förvarade i lokaler *utom* generalstabens hus, måtte kunna bestridas af det till öfverintendentsämbetets förfogande stående anslaget till byggnadsunderhåll. Skulle däremot förslag till nybyggnad vara afsedt att inom en nära framtid föreläggas Riksdagen, borde endast de af generalstabschefen för detta fall förordade mera provisoriska åtgärder, såsom t. ex. hylornas m. m. strykande med eldfärg, komma till utförande; och borde öfverintendentsämbetet uppgöra förslag till dessa provisoriska åtgärder samt kostnaderna för deras genomförande bestridas från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar.

På anmodan har *öfverintendentsämbetet* låtit upprätta förslag till eldsäkerhetsåtgärder i de af krigsarkivet begagnade lokaler i f. d. arrfurstens palats och i riksarkivets gamla byggnad. Detta förslag slutar å en kostnad af 12,200 kronor. Ämbetet har dock afstyrkt vidtagande af eldsäkerhetsåtgärder i f. d. arrfurstens palats, dels emedan upplåtelsen till krigsarkivet af rum därstädes vore att betrakta såsom af blott tillfällig art och dels enär åtgärdernas genomförande måste, i all synnerhet för ett icke varaktigt ändamål, anses mindre lämpliga för en historisk byggnad af värde, utan att dock, ehuru skäligen dyrbara, kunna sägas på ett fullt tillfredsställande sätt fylla sitt syfte. Däremot har ämbetet ansett de i riksarkivets gamla byggnad föreslagna anordningarna icke möta något hinder och har uppgifvit dessa kunna verkställas för en kostnad af högst 1,800 kronor. Beträffande sättet för kostnadernas betäckande har ämbetet hemställt, att särskilda medel måtte anvisas, då de ifrågasatta anordningarna icke rimligtvis kunde räknas till sådana underhålls- och reparationsarbeten, för hvilka det till ämbetets disposition ställda, städse synnerligen hårdt anlidade anslag till byggnader och reparationer måste, med hänsyn till den relativa knappheten, vara afsedt.

Sedan ärendet för yttrande öfverlämnats till *riksarkivarien*, har denne i underdånigt utlåtande den 10 april 1912 anført, att, om eld uppstode i krigsarkivets lokaler i generalstabens hus, räddningsarbetet

blefve på grund af deras otidsenliga inredning synnerligen svårt, för att icke säga omöjligt. Därest krigsarkivet skulle tillsvidare förblifva i dessa lokaler, vore det därför ur arkivsynpunkt önskvärdt, att dessa finge en annan och mera tidsenlig inredning. Emellertid ville riksarkivarien erinra, att ett af de rum, som inginge i den af öfverintendents-ämbetet verkställda kostnadsberäkningen öfver de föreslagna säkerhetsanordningarna i dessa lokaler, snart komme att frångå krigsarkivet samt att ett annat af dessa rum enligt uppgift icke disponerades af detsamma. Däremot hade i stället för det förstnämnda till arkivets disposition upplåtits ett annat rum i byggnaden. Det syntes därför blifva nödvändigt att något revidera kostnadsberäkningarna.

Beträffande de ifrågasatta säkerhetsanordningarna i de af krigsarkivet begagnade lokalerna i f. d. arffurstens palats har riksarkivarien ansett sig böra utan att göra något uttalande om den eventuella tidsperiod, under hvilken krigsarkivet kan komma att disponera dessa för ett helt annat ändamål afsedda lokaler, instämma i öfverintendents-ämbetets uttalande om olämpligheten af att där anordna en mera modern arkivinredning, då krigsarkivet i alla händelser icke kunde antagas komma att få permanent förfoga öfver desamma.

Vidkommande slutligen den af krigsarkivet använda lokalen i riksarkivets gamla byggnad, hvarom här vore fråga, eller ett rum därstädes, har riksarkivarien meddelat, att en del af de i fråga om detta rum föreslagna inredningsarbetena redan blifvit verkställda. De öfriga åtgärdernas vidtagande saknade han anledning att förorda. Ifrågavarande byggnad vore visserligen ur arkivteknisk synpunkt i och för sig allt annat än tillfredsställande, men någon särskild eldfara kunde knappast sägas hota densamma. Där förekomme hvarken bostäder, uppvärmning eller konstgjord belysning. Byggnaden vette med ena långsidan åt Birger Jarls torg, med den andra åt riksarkivets gård, och från intetdera hållet kunde någon eldfara tänkas hota. Rummet i fråga vore ett litet genomgångsrum mellan två andra små rum och hade hvälfdt tak. Förslag hade en gång uppgjorts till en fullständigt ny, brandsäker och tidsenlig arkivinredning i riksarkivets gamla byggnad men tillsvidare fått förfalla; huruvida det kunde komma att återupptagas, vore omöjligt att säga. Att under sådana förhållanden i ett enstaka rum företaga de ofvannämnda åtgärderna för en tillfällig deposition, hvars fortvaro måste anses rätt oviss, syntes vara både olämpligt och onödigt; i öfriga delar af riksarkivets gamla byggnad förvarades dessutom arkivalier, som i omfattning vida öfverträffade de

från krigsarkivet deponerade och för det allmänna torde ha större betydelse, och i dessa lokaler skulle ju inga som helst åtgärder vidtagas.

På anmodan att, efter samråd med chefen för generalstabens beträffande disponerandet af vissa krigsarkivets lokaler, afgifva förnyadt utlåtande i ärendet har *öfverintendentsämbetet* i skrifvelse den 23 april 1912 anført, att ämbetet lika med riksarkivarien ansåge, att utförandet af de på sin tid ifrågasatta skyddsåtgärderna i f. d. arffurstens palats och riksarkivets gamla byggnad icke borde ifrågakomma, något som ämbetet redan tillrådt beträffande lokalerna inom den förstnämnda af sagda båda egendomar.

Med anledning af hvad riksarkivarien meddelat i fråga om dispositionen af krigsarkivets lokaler i generalstabens hus, hade ämbetet låtit omarbета kostnadsförslaget till skyddsåtgärder i afseende å dessa lokaler, hvarvid inga arbeten upptagits för något af de utaf riksarkivarien särskildt omnämnda tre rummen.

Detta kostnadsförslag, som med skrifvelsen öfverlämnades, slutar å 31,200 kronor.

Då den af krigsarkivet disponerade lokalen i riksarkivets gamla byggnad, med hänsyn till hvad därom blifvit upplyst, icke kan anses utsatt för sådan eldfara, att ett vidtagande af de beträffande denna lokal ifrågasatta eldsäkerhetsåtgärderna, i den mån de icke redan blifvit verkställda, kan anses absolut nödvändigt, finner jag, i likhet med riksarkivarien, icke erforderligt, att några sådana åtgärder där vidtagas.

Ej heller anser jag mig, hvad f. d. arffurstens palats beträffar, böra, äfven om de af krigsarkivet därstädes disponerade lokalerna icke kunna ur eldsäkerhetssynpunkt anses i fråga om ett arkiv så betryggande som önskligt vore, ifrågasätta ett verkställande af de med afseende å dessa lokaler föreslagna ändringsarbetena, hvilka af öfverintendentsämbetet betecknats såsom icke lämpliga för en historisk byggnad af det värde, denna byggnad gifvetvis äger.

Med hänsyn till hvad i ärendet blifvit upplyst, synes mig till fullo ådagalagdt, att krigsarkivets lokaler i generalstabens hus äro ur eldsäkerhetssynpunkt otillfredsställande och att något måste åtgöras för deras skyddande mot eldfara, om krigsarkivets därstädes inrymda samlingar, hvilka äro af ett betydande värde, skola kunna med önskvärd säkerhet där förvaras.

Frågan blifver då, i hvilken omfattning dylika åtgärder böra vidtagas. Visserligen hafva, såsom chefen för generalstabens uppgifvit, de sakkunniga, som verkställt utredning af frågan om beredande af lokaler för krigshögskolan m. m., äfven afgifvit förslag till nybyggnad för

krigsarkivet, men proposition om en sådan nybyggnad har dock icke ännu kunnat föreläggas Riksdagen, och i närvarande stund torde få anses ganska ovisst, huru snart krigsarkivets behof af nybyggnad kan blifva tillgodosedt. Under sådana omständigheter synes mig icke tillrådligt att nu inskränka skyddsåtgärderna till allenast sådana, som af generalstabschefen förordats under förutsättning, att en dylik nybyggnad under den närmaste tiden komme till stånd; utan torde sådana skyddsanordningar böra nu verkställas, som må anses erforderliga för ett mera varaktigt begagnande af dessa lokaler för nu ifrågavarande ändamål. Jag anser mig därför böra tillstyrka ett vidtagande af dylika skyddsåtgärder i den af öfverintendentsämbetet slutligen förordade omfattning, hvilken torde motsvara behofvet i detta afseende.

Då de af öfverintendentsämbetet härför beräknade kostnaderna icke lära kunna bestridas af det till öfverintendentsämbetets förfogande ställda anslaget till byggnader och reparationer samt några andra medel till kostnadernas betäckande icke stå till förfogande, torde beloppet böra af Riksdagen äskas å extra stat för år 1913.»

Utskottet, som icke haft något att erinra mot hvad Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit, hemställer,

att Riksdagen må för vidtagande af eldsäkerhetsanordningar i krigsarkivets lokaler inom den åt generalstaben upplåtna egendomen nr 10 vid Birger Jarls torg å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 31,200 kronor.

Stockholm den 14 maj 1912.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hafva närvarit:

herrar A. G. L. Billing, A. Ekman, greve F. Wachtmeister, O. Jonsson, A. N. Hahn, friherre J. T. Gripenstedt, greve P. O. L. Klingspor, friherre C. H. Falkenberg, friherre J. G. Beck-Friis, A. C. Lindblad, C. G. Ekman, F. Berglund, N. O. Bruce, A. Wiklund, H. Andersson, F. W. Thorsson, C. Persson, K. V. Rydén, J. A. Sjö, N. E. Lindberg, J. Ström, E. A. Nilson, J. Olofsson och J. Andersson i Stårte.